

## МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УЧАСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАХОДАХ, ПРИСВЯЧЕНИХ МІЖНАРОДНОМУ ДНЮ ЗЕМЛІ ТА ДНЮ ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ

Вже стало традицією у третю суботу квітня відзначати День Довкілля в Україні, а 22 квітня - Міжнародний День Землі. Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України щороку пропонує ряд заходів за участю учнівської та студентської молоді щодо впорядкування, озеленення та благоустрою територій загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладів, парків, скверів, та інших місць загального користування.

Позашкільним установам, загальноосвітнім школам, дитячим громадським об'єднанням при організації та проведенні практичних робіт та заходів щодо пропаганди та поширення екологічних знань та навичок рекомендовано:

- 1) Скласти план проведення заходів по відзначенню Дня Довкілля та Дня Землі.
- 2) Визначити обсяг робіт, які необхідно виконати, розбити всю територію на ділянки та закріпити за ними відповідальних, забезпечивши їх необхідною кількістю робочого інвентаря.
- 3) Довести до відома колективів позашкільних установ, загальноосвітніх шкіл, дитячих громадських об'єднань і організацій та усіх бажаючих долучитися до заходу, план його проведення, використовуючи ЗМІ, оголошення, та листівки, у яких конкретно мають бути вказані заходи, місце та час їх проведення.
- 4) Попередньо (не менш ніж за 1-2 тижні):
  - а) оголосити про проведення під час святкування Дня Землі та Дня Довкілля конкурсів: плакатів, малюнків та фотографій екологічної тематики, які б не тільки фіксували екологічні проблеми, а й розповідали про конкретні пропозиції та результати особистої участі авторів у природоохоронній роботі, благоустрої та озелененні території;
  - б) ознайомити учнівську молодь з історією виникнення традицій святкування Дня Землі та Дня Довкілля в країнах світу, та запропонувати взяти участь у вікторині з історії виникнення міжнародної акції. (Текст вікторини додається);
  - в) запропонувати учнівській молоді висловити свої особисті пропозиції щодо форм пропаганди та участі у відзначенні Дня Землі та Дня Довкілля у своїх навчальних закладах та в Україні в цілому;
  - г) до проведення заходу підготувати яскраві лозунги та заклики, нашіталт:

Роби як ми!

Роби з нами!

Роби краще нас!

\*\*\*

Нам і нашим нащадкам - чисте довкілля!

\*\*\*

Живи без шкоди для природи!

\*\*\*

Майбутнє планети у наших руках!

\*\*\*

Якщо не ми, то хто ж!

\*\*\*

Посади своє дерево!

\*\*\*

З нами вся свідома молодь!

д) підготувати яскраві повітряні кульки, (або 1 велику), які б символізували нашу землю та прикрасити їх барвистими, яскравими паперовими квітами (клеяться на ПВА);

є) підготувати музичний супровід заходу, підбравши відповідну бадьору, ритмічну музику, що сприятиме трудовому ентузіазму та позитивному настрою учасників заходу;

е) залучити до проведення заходу виступ агітбригади чи екоатру. У випадку, якщо репертуар агітбригади вже добре відомий учнівському колективу навчального закладу, запропонувати найближчому учбовому закладу, що має агітбригаду чи екоатру обмінятися виступами:

вам будуть щиро вдячні за цікавий і новий репертуар. Пропонуємо також організувати виступи агітбригад напередодні Дня Землі та Дня Довкілля у дитячих садочках, інтернатах та притулках для дітей позбавлених батьківської опіки, хоча б інформаційно залучивши їх таким чином до вирішення важливих екологічних проблем.

5) Рекомендуємо також звернути увагу на стан екологічних стежок: облаштувати та поновити аншлаги, інформаційні щити та стенди, екологічні забороняючі та дозволяючі знаки, обрізати і розчистити кущі, підбілити дерева та бордюри і тп. Не зайвими на екостежці будуть і кілька нових шпаківень, синичників, та дуплянок, власноруч виготовлених учасниками заходу.

З метою збагачення видового та сортового складу рослин на екостежках організувати їх поповнення шляхом взаємного обміну між навчальними закладами та через залучення спонсорів (меценатів, шефів, батьків, співробітників лісництв, ботанічних садів, теплиць і тп.), організувавши для них концерти художньої самодіяльності, виступи агітбригад та екоатру.

6) Пропонуємо організувати змагання між класами, паралелями, хлопцями та дівчатами щодо кількості підбілених, висаджених дерев та кущів, зібраного сміття: адже переможуть кращі, а виграють усі.

7) З метою збереження життя та здоров'я учасників заходу рекомендуємо суворо дотримуватись режиму навантажень та відпочинку і правил

користування садово-городнім, інвентарем, колючо-різучими предметами та інструментами.

8) З метою закріплення отриманих знань та виховання серед учнівської молоді пропонуємо проведення (за вибором) : вікторини, бліц-гри, „Екобумеранг”.

9) Можна також переглянути оформлення вашої екологічної стежки (див. рекомендації нижче).

### **Сторінками історії**

День Землі - не просто велике, а воістину глобальне свято, яке щорічно відзначається в багатьох країнах. У північній півкулі День Землі відзначається навесні, а в Південній півкулі - восени. Метою цієї всесвітньої акції є привернення уваги суспільства і кожної людини планети до проблем Землі, проблем охорони навколишнього середовища.

Цікаво, що День Землі відзначають двічі на рік: 21 березня і 22 квітня.

Традиція святкування Дня Землі в березні була закладена Джоном Макконелл, бізнесменом і видавцем, творцем прапора Землі. Він представив проект святкування Дня Землі на конференції ЮНЕСКО з питань навколишнього середовища в листопаді 1969. Керівництвом міста Сан-Франциско була видана Декларація про День Землі, і 21 березня 1970 році вперше було організовано відзначення цього дня.

У 1971 році Організація Об'єднаних Націй (ООН) прийняла документ "Прокламація Дня Землі", в якому зазначається, що нове бачення Землі виникло тоді, коли астронавти і космонавти побачили й розповіли світу, наскільки гарна наша чудова блакитна планета - дім для всього живого на землі.

У цей день щорічно в штаб-квартирі ООН в Нью-Йорку звучить Дзвін Миру. Він починає дзвонити точно в момент початку весняного рівнодення. Сенс цієї церемонії полягає в тому, щоб протягом хвилини, поки дзвонить Дзвін Миру, люди подумали про те, що вони повинні зробити, щоб зберегти нашу планету, усвідомити себе її громадянами й поліпшити на ній життя всіх сущих.

Ще у XIX столітті започатковано традицію святкування Дня Землі 22 квітня. Саме тоді Дж. Стерлінг Мортон, секретар території штату Небраска (США), запропонував визначити день, присвячений озелененню навколишньої території. Пропозиція була схвалена й одержала широку підтримку, у 1872 році жителями штату було висаджено біля мільйона дерев. У 1882 році цей день був оголошений урядом Небраска офіційним святом штату, дата його припадала на 22 квітня.

Наприкінці 1962 року член Сенату США та екологічний активіст Гейлорд Нельсон запропонував президенту США Джону Кеннеді організувати ряд заходів, спрямованих на привернення уваги громадськості до екологічних проблем. Кеннеді схвалив проект сенатора і навіть погодився поїхати в п'ятиденне турне одинадцятьма штатами США з метою популяризації теми охорони навколишнього середовища, але всі ці заходи не вплинули на

байдужість американців до екологічних питань. Наприкінці 1960-х рр. Америку захлиснули масові маніфестації та демонстрації противників війни у В'єтнамі, і Нельсон вирішив скористатися політичною активністю американців. Він залучив активних і свідомих громадян, особливо студентів, для привернення уваги влади і самого суспільства до екологічних проблем. На конференції у вересні 1969 Нельсон оголосив про проведення навесні 1970 року масових демонстрацій захисників навколишнього середовища і "загальнонаціонального екологічного диспуту-семінару". ЗМІ миттєво рознесли це повідомлення по всій країні. Заходи до Дня Землі 1970 були організовані і координувалися штатом офісу Гейлорда Нельсона в Сенаті США. Таким чином через 100 років, з 22 квітня 1970 День Землі було відновлено і він став проводитися по всій території США. В 1970 році понад 20 млн. американців взяли в ньому участь. Навіть Сенат США ухвалив рішення не проводити засідань у цей день, щоб сенатори могли взяти участь у святі. До цього дня готуються всі, починаючи з президента, що звертається до громадян Америки із закликом зберегти Землю придатною для життя прийдешніх поколінь. У 1971 р., завдяки успіху першого Дня Землі, сенатор Нельсон проголосив "Тиждень Землі" (протягом 3-го тижня квітня) як щорічну подію, що стала вкрай популярною серед населення США. У 1995 році за свій внесок у становлення традиції святкування Дня Землі Гейлорд Нельсон був нагороджений "Медаллю Свободи" - вищою нагородою, якої може бути удостоєно цивільна особа у США.

У 1990 р. цей день став міжнародною акцією, в якій взяли участь 200 млн. чоловік з 141 країни світу. Щорічно вчені країн світу збираються за круглим столом для обговорення глобальних екологічних проблем. Існує також Мережа "День Землі" - міжнародна неурядова організація, яка об'єднує 12000 організацій у 174 країнах світу. Метою своїх заходів Мережа "День Землі" ставить розвиток екологічної освіти.

День Землі – свято солідарності у допомозі нашій Планеті. У цей день проводяться масові практичні заходи з покращення екологічної ситуації під гаслом: «Мислити глобально, діяти локально!». Щорічно мільйони людей приймають участь у цьому святі, проводяться заходи із насадження дерев, кущів, квітів, оголошуються конкурси дитячих малюнків на природоохоронну тематику тощо. У цей день кожен мешканець планети може зробити свій маленький внесок у справу захисту навколишнього середовища: очистити від сміття прилеглі території, висадити хоча б одне дерево, відмовитися хоча б на день від використання автомобіля, максимально економити електроенергію, газ та воду, частіше використовувати велосипед та більше ходити пішки.

Отже, дорогі юннати, школярі, студенти, пам'ятайте, що є у світі таке свято: не моє, не твоє, а НАШЕ загальне, свято, яке повинно бути "завжди з тобою"! Воно дає можливість кожному жителю Землі висловити подяку нашому великому загальному дому – планеті Земля.

## ВІКТОРИНА

### **З історії відзначення Міжнародного дня Землі та Дня довкілля.**

**Мета:** узагальнити набутті знання юннатів щодо запровадження та святкування Міжнародного дня Землі та Дня довкілля, привернути увагу учнівської молоді до екологічних проблем та охорони навколишнього середовища; розвивати кмітливість, спритність, змагальні якості; виховувати свідоме ставлення до збереження природи.

1) Мета проведення Дня Землі та Дня довкілля?  
(Метою цієї всесвітньої акції є привернення уваги всього суспільства і кожної людини зокрема до проблем Землі та охорони навколишнього середовища).

2) В якій країні було започатковано проведення цієї акції?  
(У США).

3) Скільки раз на рік відзначають День Землі та День довкілля?  
(Двічі).

4) Коли саме і де?  
(У Північній півкулі День Землі відзначається навесні, а у Південній півкулі - восени).

5) Хто започаткував проведення Дня Землі понад 100 років тому?  
(Дж. Стерлінг Мортон, секретар території штату Небраска запропонував визначити конкретний день коли б усі охочі могли долучатися до упорядкування та озеленення навколишніх територій).

6) Хто створив прапор Землі та представив проект святкування Дня Землі (ДЗ) на конференції ЮНЕСКО з питань навколишнього середовища?  
(Джон Макконелл, бізнесмен та видавець. А вже 22 березня 1970 р. керівництвом міста Сан-Франциско була видана Декларація про День Землі і вперше офіційно було проведено відзначення цього дня)

7) Коли і чому саме виникло нове бачення проблем Землі, яке спонукало у 1971 році ООН прийняти документ, що мав назву «Прокламація Дня Землі».

(Нове бачення Землі виникло після того, як астронавти і космонавти вперше побачили нашу планету з космосу. Земля виявилась дуже гарною, зелено-голубою, але дуже маленькою, тендітною і беззахисною. Побачене вразило, бо ця невеличка планета виявилась нашим домом. Домом для нас і всього живого на Землі).

8) Що таке Дзвін Миру та у чому сенс цієї церемонії?

(Цей Дзвін розташований у Нью-Йорку. Він починає дзвонити точно в момент весняного рівнодення, щорічно 21 березня. Сенс цієї це ремної полягає в тому, щоб упродовж хвилини, допоки дзвонить Дзвін миру, люди подумали про те, що вони повинні зробити, аби зберегти нашу планету, усвідомити себе її частинкою та поліпшити на ній життя всього живого і суцього).

9) Хто саме, через 100 років відновив День Землі, залучивши до його проведення 22 квітня 1970 року понад 20 млн. американців по всій території США?

(Це зробив сенатор Гейлорд Нельсон. Саме його штаб організував та координував усі заходи до Дня Землі, залучивши до його проведення навіть Сенат США).

10) Якою найвищою нагородою було відзначено Гейлорда Нельсона? («*Медаллю Свободи*» - найвищою нагородою для цивільних осіб у США, за внесок у становлення традицій відзначення Дня Землі. Подія відбулася у 1995 році).

11) Як і в яких масштабах відзначається день Землі на сьогодні? (Цей день став міжнародною акцією у проведенні якої приймають участь понад 400 млн. громадян з майже 180 країн світу).

12) З якою метою щорічно вчені та екологи всього світу збираються разом за круглим столом?

(Мета зустрічі – обговорення найбільш актуальних та глобальних екологічних проблем. Ця зустріч стала невід’ємною складовою щорічного відзначення Дня Землі).

13) Що таке Година Землі?

(Це коли з метою економії електроенергії на 1 годину виключають освітлення по всьому світу щоб показати необхідність об’єднаних дій для боротьби зі змінами клімату. Вперше це сталося у 2007 році в Австралії).

14) Чи долучилась Україна до проведення Дня Землі і в якому році?

(Так. Це сталося у 2009-2010 роках).

15) Хто ініціював проведення Дня довкілля в Україні?

(Ініціатором проведення Дня довкілля в Україні став колишній Президент України Л.Д. Кучма у 1998 році).

16) Що таке Мережа «День Землі» та на що направлена її діяльність?

(Це міжнародна неурядова організація, яка об’єднує понад 120 тисяч своїх філій у 174 країнах світу і ставить своєю метою розвиток екологічної освіти).

17) Про що йдеться у документі, що має назву «Порядок денний на XXI століття»?

(Це план дій та програма всесвітнього співробітництва під егідою ООН щодо сталого розвитку, високої якості навколишнього середовища і розвиненої економіки для всіх народів світу, прийнятий у 1992 році у Ріо-де-Жанейро).

## Бліц-гра Екобумеранг 2012

**Мета:** закріпити екологічні знання учнівської молоді, привернути увагу до проблем охорони довкілля, вказати на позитивний і негативний вплив людини на стан природи, сприяти розвитку моральних якостей та любові до живої природи, вмінню узагальнювати та порівнювати; виховувати почуття колективізму, творче та абстрактне мислення, екокультуру.

### Хід гри

**1. Які комахи першими гинуть у забрудненому середовищі? Як ще більш поетично називають цих комах?**

*(Метелики - «літаючі квіти»).*

**2. Негативні наслідки вхолосту працюючого мотору?**

*(Забруднення середовища, витрати палива, зношення деталей мотору, шумове забруднення, спалювання кисню, вібрація, тепловий ефект).*

**3. У забрудненому середовищі, та навіть в умовах атомної війни виживають тільки:**

**Серед тварин ...**

**Серед рослин...**

**Серед комах...**

*(Пацюки, кульбаби, таргани).*

**4. Де не можна збирати ягоди, фрукти, гриби та лікарські рослини ?**

• Біля могильників великої рогатої худоби, загиблої від враження сибірською виразкою, таких в Україні близько 400. Адже трава, що виростає на них здатна нести на собі в собі спори сибірки;

• На місцях скидів промислових та хімічних відходів; на сміттєзвалищах;

• Обабіч автострад та автобанів;

• На місцях складів боєприпасів, бойової техніки та полігонів;

• Поруч з аеропортами та злітно-посадковими смугами;

• Поруч з відстійниками та хвостосховищами.

**5. Скільки років розкладається папір, пластик, скло?**

*(До 2 років, до 50 років, до 1000 років).*

**6. Які рослини допомагають нам визначити, що у річці або в ставку чиста вода?**

*(Білі лілеї (латаття), жовті глечики).*

**7. Яка рослина допоможе нам визначити, що поруч з місцем нашого знаходження немає великих та потужних промислових підприємств?**

*(Мох – «бородач»).*

**8. Чому у таких екологічно неблагополучних місцях як Кривий Ріг, Донецьк, Чорнобиль, не можна спалювати восени опале листя?**

*(Якщо спалювати опале листя в цих регіонах, то шкідливі речовини, що знаходяться на ньому повертаються знову в навколишнє середовище).*

**9. Назвіть відомі вам заповідники?**

*(Асканія – Нова, Поліський, Канівський, Розточчя, Карпатський, Рівненський, Кримський, Медобори, Український степовий, Луганський, Опукський, Мис Мартьян).*

**10. Чому екологи усього світу заперечують проти використання та випуску аерозолів?**

*(Вони руйнують озоновий шар )*

**11. Який газ є екологічно чистим паливом майбутнього?**

*(Водень).*

**12. Які комахи відразу і безпомилково реагують на підвищення рівня радіації і намагаються якомога швидше винести своїх лялечок із зони ураження?**

*(Мурашки).*

**13. Якому автору належать ці слова: «прокинувся сам, умився, умий: наведи лад на своїй планеті»?**

*(Антуа де Сент Екюпері «Маленький Принц»).*

**14. Продовжіть вислів: «лише та людина може вважати, що прожила своє життя не даремно, яка ...».**

- Збудувала будинок
- Виховала сина
- Посадила дерево
- Викопала криницю
- Покарала зло ( убила гадюку)



## Приклади практичного облаштування екологічної стежки

### ЗНАК МАРКУВАННЯ МАРШРУТУ

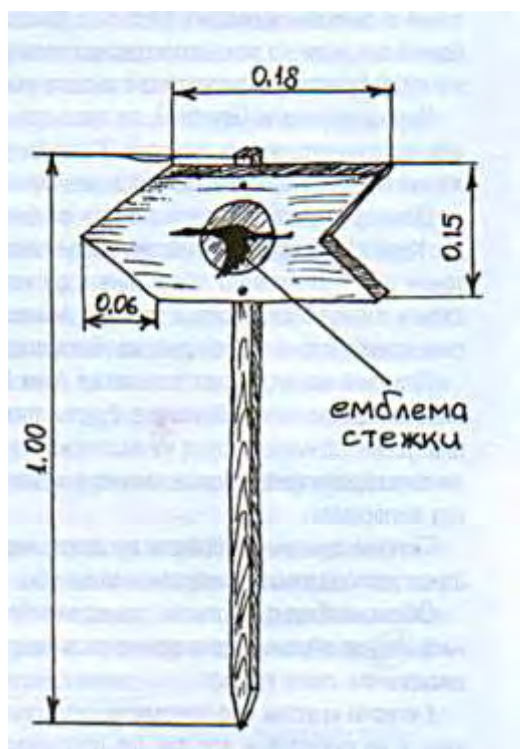
Позначає маршрут на місцевості. Встановлюється через кожні 50-100 м та на місцях поворотів. На кожному маркувальному знаку повторюється символіка екостежки.

#### Матеріали (на 50 шт):

1. дошка стругана 25x150 мм -0,034 м<sup>3</sup>;
2. брусок 40x20мм, довжина 1м-0,040 м<sup>3</sup>;
3. пропитка антисептична (для брусків);
4. фарба «Емаль» - 1 л; о
5. фарби у аерозольних балончиках (автомалі);
6. целулоїд (або тонкий прозорий пластик) 20x30 см-2 шт.;
7. саморізи 40 мм.

#### Час на виготовлення і встановлення:

50 шт. - 4 чол./дні (+ час на просушку фарб).



**Корисні поради:** форма знаку дозволяє економити час та матеріали, оскільки, вирізаючи хвостовик одного знаку - формуємо «загострений ніс» наступного. Емблему можна наносити аерозольними фарбами через трафарет, вирізаний із целулоїду, послідовно накладаючи кольори.

## ПОКАЖЧИК ВІДСТАНЕЙ

Позначає напрямок та відстань до певних об'єктів стежки, населених пунктів, природно-заповідних об'єктів, урочищ тощо.

### Матеріали:

1. дошка стругана 25x150 мм-0,017 м<sup>3</sup>;
2. кругляк (сосна) обкорований, діаметр 20 мм, довжина 3 м;
3. пропитка антисептична (для стовпа);
4. фарба «Емаль»;
5. коректор канцелярський білий - 1 шт.;
6. саморізи 50 мм.

**Час на виготовлення:** 2 чол./дні (+ час на просушку фарб).

**Корисні поради:** написи на попередньо пофарбованих дошках легко зробити за допомогою канцелярського білого коректора (у вигляді авторучки). Такий напис стійкий до впливу атмосферних опадів і вигорання.

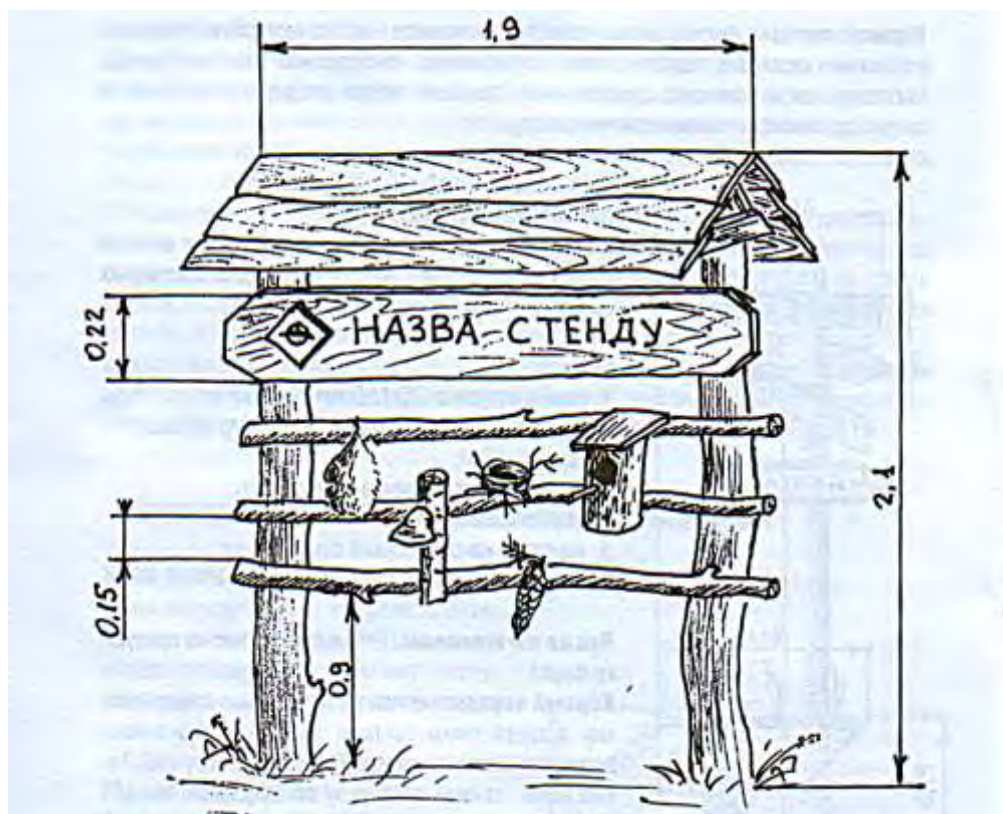


## СТЕНД ДЛЯ ПРИРОДНИХ ЕКСПОНАТІВ

Призначений для розміщення на ньому цікавих невеликих за розмірами об'єктів, що не потребують особливих умов зберігання, - колекцій шишок, зразків кори дерев, грибів-трутовиків, пташиних гнізд, штучних гніздівель, зразків деревини тощо.

### Матеріали:

1. дошка необрізна стругана 20x150 мм - 0,04 м<sup>3</sup>;
2. дошка обрізна стругана 30x200 мм-0,01 м<sup>3</sup>;
3. рейка стругана 5x10мм (для виготовлення напису) - 3 м;
4. брусок струганий 40x90 мм - 0,001 м<sup>3</sup>;
5. кругляк (дуб або акація) обкорований, діаметр 12-16 см- 0,09 м<sup>3</sup>;
6. дощечка з емблемою стежки 15x15 см - 1 шт.;
7. жердини обкоровані, діаметр 4-6 см - 3-5 шт.;
8. лазур для деревини темна;
9. лазур для деревини світла;
10. цвяхи 70 мм;
11. цвяхи 20 мм;
12. саморізи 30 мм;
13. саморізи 80 мм.



**Час на виготовлення:** 1,5 чол/дні.

**Корисні поради:** назву стенду можна «написати», вирізавши букви зі шматочків тонкої рейки, після чого їх пофарбувати лазур'ю для деревини в колір, що контрастує із загальним кольором стенду, і прикріпити дрібними цвяхами. Після встановлення подібні стенди потребують регулярного нагляду, оскільки незахищені від атмосферного впливу експонати досить швидко псуються або зникають.

## ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗНАК

Призначений для розміщення невеликого за розміром інформаційного щита (виготовляється окремо), наприклад: інформаційно-охоронного знаку природно-заповідного фонду, попереджувального оголошення тощо. Розміри знаку можна змінювати відповідно до розміру інформаційного щита.

### **Матеріали:**

1. дошка стругана 20x200 мм, довжина 0,7 м-1 шт.;
2. брус струганий 100x100 мм, довжина 3 м -1шт. (0,3 м<sup>3</sup>);
3. пропитка антисептична (для підземної частини бруса);
4. щит інформаційний 0,6x0,6 м - 1шт.;
5. лазур для деревини;
6. кутники металеві - 4 шт. (для кріплення щита);
7. цвяхи 70 мм;
8. саморізи 20 мм;
9. саморізи 30 мм.

**Час на виготовлення:** 0,25 чол./дні (виготовлення інформаційних щитів не враховано).

**Корисні поради:** дашок інформаційного знаку виготовляють із однієї широкої дошки, що прибивається до зрізаного під кутом верхнього торця бруса (стійки).



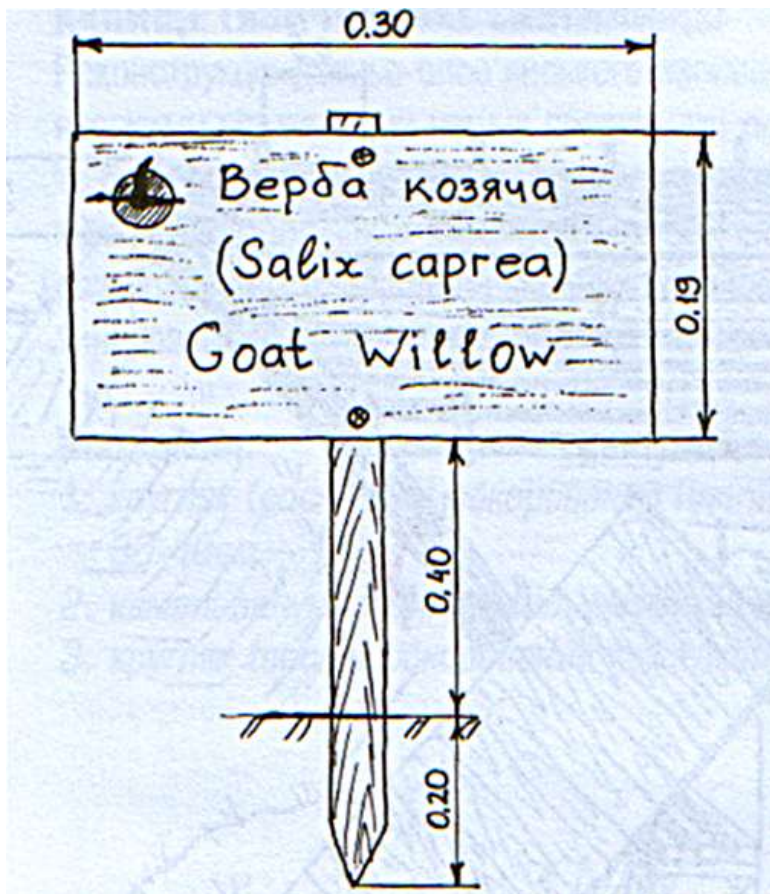
### БОТАНІЧНА ТАБЛИЧКА

Встановлюється біля цікавих рослин переважно дерев та чагарників або їстівних, лікарських чи рідкісних видів. Містить назву виду рослини українською, латинською та англійською мовами.

#### Матеріали:

1. жерсть оцинкована 20x30 см - 1 шт.;
2. брусок 40x20 мм, довжина 0,6 м - 1 шт.;
3. пропитка антисептична (для брусків);
4. фарба «Емаль» (для фону);
5. фарби олійні/акрилові (для напису й символіки); 6. саморізи 40 мм.

**Час на виготовлення:** 10шт. -1 чол./день (+ час на просушку фарб). **Корисні поради:** прикріплюючи жерстяну табличку до бруска, слід над нею випустити брусок на 1-1,5 см для того, щоб можна було забивати кілочок у землю, не пошкоджуючи табличку. Бажано, щоб кольори таблички співпадали з кольорами знаків маркування. Доцільно розмістити на табличці емблему екостежки.



### Використана література

1. Плотникова Г., Сагайдак А., Тарасова О., Жовтенко А. Як створити екостежку та провести природничу школу? Методичний посібник – Київ. – 2011. – С. 68.
2. Екологічні стежки України. Живи, Земле! Методичні матеріали/ Під редакцією В.В. Вербицького. – К., СМП «АВЕРС», 2003 – 196 с.
3. Вербицький В.В. Екологічне виховання дітей: Практикум для педагога. – К.: АВЕРС. – 2009. – 104 с.

Вик. Радченко Т.Д.  
044-4304390